

УДК 657

Кацевич В.К., здобувач

Луцький національний технічний університет

ОСНОВНИ ЗАСОБИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

У статті розглянуто проблемні питання щодо характеристики та класифікації основних засобів, відповідно до вимог діючого законодавства, викладено нові практичні підходи обліку.

Ключові слова: основні засоби, групи основних засобів, об'єкт основних засобів, основні фонди.

Katsevych V.

FIXED ASSETS: DESCRIPTION AND CLASSIFICATION

In the article problem questions are considered in relation to description and classification of the fixed assets, in accordance with the requirements of current legislation, new practical approaches of account are expounded.

Keywords: fixed assets, group assets, fixed assets, fixed assets.

Кацевич В.К.

ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА: ХАРАКТЕРИСТИКА И КЛАССИФИКАЦИЯ

В статье рассмотрены проблемные вопросы характеристики и классификации основных средств, согласно требованиям действующего законодательства, изложены новые практические подходы учета.

Ключевые слова: основные средства, группы основных средств, объект основных средств, основные фонды.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах ринкової економіки одним із найважливіших факторів підвищення ефективності будь-якого виробництва є забезпеченість його основними фондами (основними засобами) в необхідній кількості та асортименті та більш повне, ефективне та раціональне їх використання. Ринкові відносини передбачають конкурентноздатну боротьбу між підприємствами різних форм власності, перемогти в якій зможуть лише ті із них, які найбільш раціонально та ефективно використовують всі види наявних ресурсів, в першу чергу основних фондів.

Формування та розвиток ринкових відносин передбачає подальше удосконалення організації обліку основних засобів на кожному підприємстві, незалежно від форми власності.

Основні засоби - це сукупність засобів праці, які функціонують у виробничому процесі в натуральному вигляді протягом тривалого періоду, та протягом якого їх вартість поступово переноситься на виготовлену продукцію, надані роботи та послуги .

Організація раціонального обліку основних засобів сприяє ефективному використанню будівель, споруд, передавальних пристроїв, обладнання та інших засобів праці.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Ураховуючи значну та виняткову важливість обліку основних засобів науковцями та господарськими практиками проводиться вивчення та узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду щодо покращення обліку та удосконалення термінології основних засобів.

Значний внесок у розв'язання завдання покращення обліку та запровадження науково - обґрунтованої термінології зробили українські науковці, зокрема, Бутинець Ф.Ф., Дем'яненко М.Я., Коцупатрій М.М., Михайлов М.Г., Моссаковський В.Б., Огіччук М.Ф., Жук В.М. та ін.

У роботах та дослідженнях цих та інших авторів обґрунтовано характеристику основних засобів та подано їх класифікацію, відповідно до вимог діючого законодавства у контексті із міжнародним досвідом обліку. В той же час науково-методологічні засади обліку основних засобів на даний час ще недостатньо досліджені.

Необхідність розробки практичних засад обліку основних засобів, надання для них вірної характеристики та проведення їх правильної, раціональної класифікації зумовлює актуальність та практичну значимість цього дослідження.

Цілі статті. Метою дослідження є розробка науково-практичних рекомендацій з удосконалення обліку основних засобів та запровадження єдиних характеристик та їх проведення раціональної класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основні засоби –

матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуєий термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року.

Відповідно до діючої типової класифікації основні засоби групуються за її функціональним призначенням, галузями, речовим натуральним характером і видами, за використанням і належністю.

За функціональним призначенням розрізняють виробничі основні, що безпосередньо беруть участь виробничому процесі або сприяють його здійсненню (будови, споруди, силові машини і обладнання, робочі машини і обладнання тощо).

За галузями народного господарства основні засоби розподіляються на: промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт, зв'язок тощо.

До виробничих основних засобів належать: будови, споруди, передавальні пристрої, машини і устаткування, робочі машини і обладнання, вимірювальні й регулюючі прилади, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, інші машини і обладнання, транспортні засоби, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар, робочі і продуктивні тварини, багаторічні насадження, меліорація земель і водойми та інші ОЗ.

У складі виробничих основних засобів виділяють їх активну частину - машини, обладнання, транспортні засоби.

Невиробничі основні безпосередньо не беруть участі у процесі виробництва. До невиробничих основних засобів належать: будівлі та споруди житлово-комунального та культурно-побутового призначення, транспортні засоби, обладнання, інструменти та інші основні засоби невиробничого призначення для обслуговування житлових, комунальних та культурно-побутових потреб населення.

За використанням основні засоби поділяються на діючі (всі основні засоби, що використовуються у господарстві), недіючі (ті, що використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств або окремих цехів), запасні (різне устаткування, що знаходиться в резерві і призначене для заміни об'єктів основних засобів).

Істотне значення в обліку основних засобів має розподіл їх за

ознакою належності на власні та орендовані. Власні засоби можуть складатися із статутного (пайового, акціонерного) капіталу, додаткового фінансування з відповідних джерел на розширення роботи підприємства, власних прибутків, коштів бюджету та спеціальних фондів. Орендовані основні засоби показуються у балансі орендодавача, тим самим виключається можливість подвійного обліку одних і тих же засобів.

В балансі кожного товариства у статті "Основні засоби" показується вартість основних засобів, як діючих, так і тих, що знаходяться на консервації або в запасі.

Первісна вартість визначається:

за об'єктами, виготовленими на самому підприємстві, а також придбаними за плату у інших підприємств та осіб - виходячи із фактичних затрат на зведення або придбання цих об'єктів, включаючи витрати на доставку, монтаж, установку. Вона визначається у момент введення об'єкта в експлуатацію та залишається незмінною протягом всього строку обліку основних засобів на підприємстві, за винятком випадків дообладнання та добудови об'єктів в порядку довгострокових інвестицій, реконструкцій та часткової ліквідації об'єктів;

за об'єктами, внесеними засновниками в рахунок їх вкладів в статутний капітал - за домовленістю сторін, які приймають участь у створенні підприємства;

за об'єктами, одержаними від інших підприємств та осіб безоплатно - експертним шляхом або за даними документів прийому-передачі.

Основні засоби, які були в експлуатації та придбані за плату, приймаються на облік за купівельною вартістю з додаванням витрат на доставку та установку. Після їх оприбуткування встановлюється норма амортизації для цього виду основних засобів.

Переоцінена вартість основних засобів - це вартість необоротних активів після їх переоцінки.

Оцінка об'єктів основних засобів за залишковою вартістю визначається відніманням від первісної (переоціненої) вартості нарахованого зносу, що обліковується в бухгалтерському обліку. В балансі кожного підприємства приводиться окремо первісна та залишкова вартість основних засобів, а також окремо сума нарахованого зносу.

Згідно з п.8.2.1 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" №334/94-ВР під терміном "основні фонди" слід розуміти матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких перевищує 1000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

В той же час, згідно з П(С)БО 7 та Інструкцією №291 "Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій" до основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації), який перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

У цьому визначенні нічого не говориться про мінімальну вартість предметів, що не включається при придбанні (спорудженні, виготовленні) до складу основних засобів. Проте підприємства мають право самостійно встановлювати границю вартості предметів, які входять до складу малоцінних необоротних активів.

Відповідно до П(С)БО 7 у визначенні основних засобів присутнє поняття "використовуються для здійснення соціально-культурних функцій", що дозволяє говорити про те, що основні засоби невикористаного призначення відповідно до П(С)БО 7 належать до основних засобів для цілей фінансової звітності.

На даний час П(С)БО 7 дозволяє підприємству самостійно визначати, що відносити до основних засобів, а що ні, виходячи з того, що ніхто не забороняє підприємству прийняти рішення про зарахування до складу основних засобів саме тих видів малоцінних швидкозношуваних предметів, які найбільш відповідають цьому поняттю з економічної точки зору.

Як і будь-який актив, основний засіб відображається в балансі при додержанні наступних умов:

існує імовірність одержання економічних вигод від його використання;

оцінка основних засобів може бути достовірно визначена.

Відносно імовірності одержання економічних вигод підприємство має визначити цілі використання такого основного засобу.

Що стосується можливості достовірної оцінки виходячи з положень П(С)БО 7 та Інструкції №291, то підприємству слід використовувати дві оцінки вартості основних засобів: історична собівартість, справедлива вартість.

Історична собівартість основних засобів визначається на рівні первісної оцінки основних засобів, котра включає в себе:

- фактичну вартість об'єкта основних фондів;
- вартість усіх податків і зборів, що включаються до ціни товару, за винятком ПДВ;
- витрати на транспортування;
- витрати на державну реєстрацію;
- витрати, пов'язані безпосередньо з приведенням об'єкта в робочий стан (витрати на підготовку будівельного майданчика, початкові та заготівельні витрати, пов'язані з придбанням основних засобів, витрати на страхування, витрати на установлення, монтаж і налагоджування, витрати на оплату послуг спеціалізованих підприємств і фахівців, включаючи прямі витрати на оплату праці працівників, пов'язаних з процесом введення основних в експлуатацію) тощо.

Під справедливою вартістю основних засобів розуміється вартість основних засобів, котру може бути отримано в операціях обміну між поінформованими, зацікавленими і незалежними сторонами. Згідно з додатком до П(С)БО 19 справедлива оцінка основних засобів визначається таким чином:

- земля і будівлі - ринкова вартість;
- машини і обладнання - ринкова вартість, а у разі відсутності даних про ринкову вартість - переоцінена вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням зносу на дату оцінки;
- інші основні засоби - переоцінена вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки.

Як ринкова вартість, можуть бути використані дані про біржову вартість, дані прайс-листів тощо. Таке твердження ґрунтується на принципі обачливості, згідно з яким методи оцінки, застосовувані в

бухгалтерському обліку, мають запобігати завищенню оцінок активів.

Як переоцінена вартість (вартість їх відтворення в сучасних умовах і цінах) може виступати експертна оцінка основних засобів, здійснена незалежними експертами.

Виходячи з вимог Інструкції №291 зарахування на баланс основного засобу, придбаного за грошові кошти або спорудженого підрядним способом, здійснюється за його первісною вартістю (історичною собівартістю), а справедлива оцінка застосовується при проведенні переоцінки такого основного засобу, при спорудженні основних засобів власними силами, при одержанні основних засобів безоплатно або як внеску до статутного фонду, а також при здійсненні бартерних операцій з основними засобами.

Приведення у єдину відповідність чинного законодавства щодо обліку основних засобів дасть можливість мати користувачам фінансової звітності більш правдиву та об'єктивну інформацію, підвищить інформативність обліку, зробить законодавство більш зрозумілим для користувачів та практиків.

Висновки. У діючому законодавстві України з питань обліку основних засобів є ряд суттєвих розбіжностей, які стосуються організації бухгалтерського та податкового обліку. Але, на нашу думку, повинна бути певна відповідність (синхронність) цих понять та визначень, які дозволять працівникам облікової служби більш якісно готувати фінансову звітність та надавати користувачам об'єктивну та достовірну інформацію щодо обліку основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств”.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”.
3. Інструкція по застосуванню плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій: Затверджена Наказом Мініфіну України №291 від 30.11.99.